

Het Verhaal van Woerden

Verhaal 26

Militair magazijn in Het Kasteel

Centraal Magazijn

In 1870-1871 woedt de Frans-Duitse oorlog. Nederland verklaart zich neutraal maar kondigt wel een mobilisatie af. Dan blijkt dat de distributie van legergoederen en munitie niet goed verloopt. Elk garnizoen heeft zijn eigen oplossing voor het wassen en repareren van kledingen voor het verdelen van kleding en goederen. In 1871 besluit de legerleiding dat het zo niet langer kan. Er komen drie Centrale Magazijnen voor Militaire Kleding en Uitrusting. Ze worden gevestigd in Amsterdam, Delft en Woerden. Het worden een soort fabrieken voor het herstellen, wassen en verspreiden van uniformen, dekens, tenten en allerlei andere goederen. De magazijnen bieden veel werkgelegenheid en dat komt goed uit in Woerden. Immers, vanaf het einde van de 19^e eeuw neemt de werkgelegenheid af in de pan- en steenfabrieken als gevolg van de mechanisatie. Het Centraal Magazijn ontpopt zich snel tot een grote werkgever. Samen met de groeiende kaashandel zorgt het voor nieuwe werkgelegenheid.

Vestiging

Voor de vestiging van het Centraal Magazijn in Woerden laat Defensie het oog vallen op Het Kasteel. Dat is dan in gebruik als vrouwengevangenis. De gedetineerden worden overgebracht naar de gevangenis in Den Bosch. In mei 1873 wordt het Centraal Magazijn in Het Kasteel in gebruik genomen. Er moet het nodige worden aangepast en omgebouwd, maar vanaf 1875 draait het Centraal Magazijn op volle toeren. Uit een beschrijving uit 1883 weten we dat in Het Kasteel zijn gehuisvest: een wasserij, een pakkerij, een smederij – blikslagerij, een timmerwerkplaats en een tentenmakerij. We vinden er verder een administratiekantoor en een woning voor de militair – meestal een majoor of kapitein – die de leiding heeft over het geheel.

Werkgelegenheid

In het begin is er werk voor ongeveer twintig mensen die zich vooral bezig houden met de kleding. Er zijn ook veel thuiswerkers in Woerden die met de in het Centraal Magazijn voorgesneden stof uniformen in elkaar zetten. Het bedrijf groeit verder en in 1910 zijn er 85 medewerkers. Tijdens de Eerste Wereldoorlog, als het Nederlandse

leger weer is gemobiliseerd, zijn er wel 200 mensen werkzaam. Er is dan veel behoefte aan kleding en materiaal.

Uitbreiding

Aan het einde van de jaren 80 van de negentiende eeuw wordt Het Kasteel te klein voor alle activiteiten. Maar op verschillende plaatsen in de stad staan militaire gebouwen leeg. Dat geldt bijvoorbeeld voor de Kazerne waar in 1881 het garnizoen vertrekt. Ook het Proveniershuis aan de Oude Rijn, de pakhuizen aan de Singel en de Pannebakkerijen staan leeg. Door het Centraal Magazijn worden ze opnieuw gebruikt als opslagplaats. In 1888 huurt het Ministerie van Oorlog het eiland dat achter Het Kasteel ligt. Het is dan nog een echt eiland, omgeven door een gracht. Om er te komen moet je een pontje gebruiken. Pas in de jaren 20 van de twintigste eeuw komt er een vaste toegangsweg. Maar nog steeds spreken we in Woerden over "Het Defensie-eiland". Oorspronkelijk maakt het eiland deel uit van de toenmalige vestingwerken van Woerden.

De verhuurder, de Gemeente Woerden, staat Het Rijk aanvankelijk niet toe om er stenen gebouwen op te zetten, zodat de militairen zich moeten behelpen met houten loodsen. Toch komt er in 1915 toestemming om een "wasch-, spoel- en sorteerinrichting" te bouwen in een stenen gebouw. Dit pand staat daarna bekend als "de wasserij". Met de bijbehorende schoorsteen uit 1947 is dit het enige gemeentelijke monument op het Defensie-eiland. In 1921 verkoopt de Gemeente Woerden het eiland aan het Rijk. Vanaf dat moment komen er steeds meer stenen gebouwen bij, en concentreren alle activiteiten van het Centraal Magazijn zich op het Defensie-eiland. Het Kasteel blijft in gebruik als administratie- en opslaggebouw.

Dienstplicht

Tijdens de Tweede Wereldoorlog wordt het Centraal Magazijn gebruikt door de bezetters. Maar de functie, nu voor de Wehrmacht, blijft gelijk. Na de bevrijding komt het complex weer in Nederlandse handen en verandert de naam in Depot Retourgoederen. Daarna, in de jaren zestig, verandert de naam in "637 Intendance Centrale Werkplaats", kortweg 637 ICW. Uit gegevens uit 1970 blijkt dat er ongeveer 225 mensen werken. Voor het grootste deel zijn dit Woerdenaren. Aan het begin van de jaren 90 neemt de activiteit af. De opschorting van de dienstplicht, in 1993, betekent de doodsteek voor het bedrijf. Veel werkzaamheden die verbonden zijn aan het maken, reinigen en onderhouden van de "persoonlijke standaarduitrusting" voor dienstplichtigen, verdwijnen. In 1998 verhuizen de laatste activiteiten naar Soesterberg en komt er een einde aan 125 jaar militaire bedrijvigheid op en rond Het Kasteel.

Stichting en Woningbouw

Het Kasteel staat nu onder beheer van een stichting met als doel "het behouden, restaureren en exploiteren van het gebouw". De Stichting Het Kasteel van Woerden verhuurt het gebouw aan de Stichting Vrienden van het Kasteel. Deze stichting verhuurt het Kasteel door aan Abrona, Restaurant Grand Kasteel en Zorgorganisatie Allercare.

Abrona beheert in het Kasteel sinds november 2006 in totaal 28 appartementen, gerealiseerd voor mensen met een verstandelijke beperking. De Gemeente Woerden koopt in 2005 het Defensie-eiland terug van het Rijk. Het krijgt de bestemming "woningbouw". Een paar gebouwen, waaronder de wasserij en twee magazijnen, blijven gespaard als monument en krijgen een nieuwe functie als woningen en horecagelegenheden.

Meer weten?

Woerden en omgeving:

- Alkemade, W.R.C. "De eerste jaren van het Centraal Magazijn van Militaire Kleding en Uitrusting te Woerden, 1873-1923" in *Heemtijdinghen*, jg. 46 (2010), nr 2, pp. 50-64
- Es, Jan van , en Saskia van Ginkel-Meester *Woerden: geschiedenis en architectuur* (Utrecht, 2000), pp. 244-246

Rechten

Het geheel of gedeeltelijk overnemen van de tekst is toegestaan onder vermelding van "Bron: Het Verhaal van Woerden".